

Бојан Јоргић
Наташа Веселиновић
Универзитет у Нишу
Ниш

UDK-37.032
Изворни научни рад
НВ.LVII.2.2008.
Примљен: 28. IV 2008.

ИЗОСТАЈАЊЕ УЧЕНИКА СА ЧАСОВА ФИЗИЧКОГ И ЗДРАВСТВЕНОГ ВАСПИТАЊА У НИШКИМ ГИМНАЗИЈАМА

Истраживање је спроведено са циљем да се утврди учесталост и
Апстракт *разлози изостајања ученика нишких гимназија са часова физичког*
васпитања. Узорак испитаника је чинило 280 ученика трећег разреда из
три нишке гимназије. За прикупљање података коришћена је техника анкетирања.
Резултати истраживања су показали да чак 40% ученика увек или понекад изостаје
са часова физичког васпитања, при чему је то нарочито изражено код девојчица.
Наведени разлози изостајања указују нам на то да ученици сматрају физичко
васпитање за мање битан наставни предмет и да поједини професори не организују
часове у складу са васпитно-образовним вредностима. Добијени резултати нам
такође показују да активно бављење спортом било у спортском клубу или некој
школској спортској секцији позитивно утиче на смањење броја ученика који изостају
са часова физичког васпитања, док школски успех није повезан са изостајањем.

Кључне речи: *ученици, разлози изостајања, часови физичког васпитања, одређене карактеристике ученика.*

ABSCENCY AT PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION CLASSES IN GRAMMAR SCHOOLS IN NIŠ

Abstract *Our research was aimed at determining the frequency and the reasons for*
students' not attending classes of physical education in grammar schools in
Niš. The sample comprised 280 third-year students in three grammar schools
in Niš. Poll technique was used to gather data. The results showed that as many as 40%
of students regularly or periodically skip classes of physical education, girls more than
boys. Their stated reasons indicate that they regard physical education as a less important
teaching subject, but also that some teachers do not organize classes in accordance with
educational values. The obtained results also show that active involvement in sport, either
in a sport club or school sport teams, has positive influence on the reduction of the number
of students that skip these classes, while academic achievement is not connected with
skipping classes of physical and health education.

Keywords: *students, reasons for skipping classes, physical and health education*
classes, particular students' features.

Увод

Физичко васпитање је наставни предмет у школи који има важну улогу у васпитању и образовању деце и чини саставни део општег васпитања.

“Циљ наставе физичког васпитања је подмирење основних биопсихосоцијалних потреба ученика у области физичке културе, формирање правилног схватања и односа према физичкој култури и трајно подстицање ученика да активности у њој уграде у свакодневни живот и културу живљења уопште.” (Матић и Бокан, 1990, 118–119).

Овај циљ се даље реализује кроз опште задатке физичког васпитања, а то су:

- јачање и унапређивање здравља и подизање здравствене културе,
- подстицање правилног раста и физичког развоја,
- повећање обима и нивоа моторичке информисаности (писмености),
- усмерени развој појединих функционалних и моторичких својстава и способности,
- васпитање морално-вољних особина (социјализација личности),
- васпитање естетских осећања и вредности,
- васпитање правилног односа према физичком вежбању и личне одговорности за властити учинак (Крсмановић и Берковић, 1999).

Решавати задатке физичког васпитања значи образовати ученике кроз процес физичког васпитања, при чему наставник на часовима конкретно може утицати на:

- развијање физичких и функционалних способности ученика,
- обучавање и усавршававање спортско-техничких вештина,
- формирање навика редовног физичког вежбања,
- схватање вредности физичког вежбања и васпитања. (Вишњић, 2007)

Једна од највећих вредности у програмским садржајима физичког васпитања је повезивање физичког васпитања са свакодневним животом и радом (Момчиловић, 2006).

Да би се све то остварило у пракси, потребан је одговарајући број часова, да се наставници адекватно припреме и да ученици редовно похађају наставу. Само редовним и правилно дозираним физичким вежбањем могуће је код деце успешно развијати моторичке способности, усавршавати њихове моторне вештине и формирати навике за редовно вежбање. Изостајањем ученика са часова физичког васпитања губи се потребна редовност и континуитет у физичком вежбању и умањује се могућност практичног остваривања задатака физичког васпитања. Изостајање такође посредно утиче на појаву и развој телесних деформитета код недовољно физички активних ученика.

Изостајање са часова физичког васпитања, недостатак мотивације и навике за редовно физичко вежбање на часовима и различитим облицима ваннаставних активности представља проблем с којим се сусреће готово свака школска генерација, при чему је нарочито изражен код ученика средњих школа. Веома је забрињавајући податак о учесталости и проценту ученика који изостају са часова физичког васпитања. Тако су Мадих, Драгић и Бранковић (1999) утврдили да од 400 испитаних ученика њих 13,75% увек или понекад изостаје са часова физичког васпитања. Испитујући односе према физичком васпитању Целебжић (1975) је утврдио да од 275 испитаних ученика са часова изостаје 10,9%. Изостајање са часова је повезано и с ослобађањем ученика наставе физичког васпитања (Хил-Илић и Јовановић, 1981). Аутори су утврдили да је 40,43% ученица и 43,75% ученика ослобођено наставе физичког васпитања у суботичкој гимназији.

Ученици изостају са часова из различитих разлога на које се у пракси може мање или више успешно утицати. Као најчешће разлоге изостајања у истраживањима (Мадих и сар., 1999; Хил-Илић, 1975) ученици су навели опасност од повређивања, тежину појединих елемената, обавезно ношење спортске опреме, лош садржај часова, комплекс лошег изгледа итд. Утврђивањем најчешћих разлога изостајања са часова физичког васпитања и предузимањем одговарајућих мера да се ти разлози смање или неутралишу могуће је успешно утицати на смањење броја ученика који изостају. То се пре свега може постићи повећањем мотивације за физичко вежбање и формирањем позитивног става према физичком вежбању. У складу с тим Кљајевић (2006) даје препоруку да ученике треба што више консултовати и укључивати у процес одабира наставних садржаја физичког васпитања.

Одређене карактеристике ученика (пол, успех у школи, бављење спортом, укљученост у школске спортске секције итд.) могу у већој или мањој мери бити повезане са изостајањем са часова физичког васпитања и на тај начин могу утицати на изостајање. Истраживање учесталости и разлога изостајања ученика са часова физичког васпитања има свој теоријски и практични значај јер даје увид о положају наставе физичког васпитања у школама и пружа могућности за њено унапређење на основу добијених резултата.

Проблем, циљ и задаци истраживања

Проблем истраживања је учесталост и разлози изостајања са часова физичког васпитања ученика трећег разреда три нишких гимназија: “Стеван Сремац”, “Бора Станковић” и “Светозар Марковић”.

Циљ истраживања је утврдити учесталост и разлоге изостајања ученика нишких гимназија са часова физичког васпитања.

Задаци истраживања су:

- Утврдити бројчано и процентуално број ученика који изостаје са часова физичког васпитања;
- Утврдити разлоге њиховог изостајања са часова физичког васпитања;
- Утврдити да ли постоји статистички значајна повезаност између изостајања са часова и одређених карактеристика ученика (успех на крају првог полугођа, укљученост у неку школску спортску секцију и активно бављење спортом).
- Утврдити (у односу на пол ученика, успех на крају првог полугођа, укљученост у неку школску спортску секцију и активно бављење спортом) која група ученика статистички значајно више изостаје са часова физичког васпитања.

Метод истраживања

У овом раду коришћена је метода систематског неексперименталног истраживања, при чему је техника анкетирања коришћена за прикупљање података од испитаника. Анкета је била анонимна и састојала се од пет питања која су у вези с проблемом и циљем истраживања. Анкетирање је извршено на часовима редовне наставе уз присуство предметног професора.

Узорак испитаника

Узорак је чинило 280 испитаника, 140 дечака и 140 девојчица, узетих из популације ученика трећег разреда три нишких гимназија “Стеван Сремац”, “Бора Станковић” и “Светозар Марковић”.

Метод обраде података

Добијени резултати (одговори на постављена питања у анкети) статистички су обрађени и представљени у фреквенцијама (број ученика, односно број њихових одговора на постављена питања) и у процентима. Повезаност између изостајања са часова и одређених карактеристика ученика утврђена је χ^2 тестом (Хи-квадрат тестом), при чему се за статистички значајну повезаност узима вредност нивоа значајности до 0.05 ($p \leq 0.05$). За утврђивање која група ученика више изостаје са часова физичког васпитања коришћен је Z-тест за тестирање једнакости пропорција, при чему се за статистичку значајност узима вредност нивоа значајности до 0.05 ($p \leq 0.05$).

Резултати истраживања са дискусијом

Учесталост изостајања са часова физичког и здравственог васпитања

Резултати на табели 1. показују да укупно 40% ученика изостаје са часова физичког васпитања, од тога 33,2% ученика понекад изостаје, а 6,8% увек изостаје, док 60% ученика не изостаје, односно редовно похађа наставу. Са часова физичког васпитања укупно изостаје 27,2% дечака, од тога 22,8% дечака понекад изостаје, а 4,4% увек изостаје. Са часова физичког васпитања укупно изостаје 52,9% девојчица, од тога понекад изостаје 43,6% ученица, а увек изостаје 9,3%. Резултати Z-теста нам показују да девојчице статистички значајно више изостају од дечака.

Табела 1. Учесталост изостајања са часова физичког и здравственог васпитања

Изостајање са часова	укупно ученика	не изостаје		понекад изостаје		увек изостаје	
		број	%	број	%	број	%
дечаци	140	102	72,8	32	22,8	6	4,4
девојчице	140	66	47,1	61	43,6	13	9,3
укупно ученика	280	168	60	93	33,2	19	6,8
Резултат Z-теста: $Z = -4.39$, $p = 0.00$							

Разлози изостајања ученика са часова физичког васпитања

На табели 2. приказани су разлози изостајања ученика са часова физичког васпитања. Као најчешће разлоге изостајања ученици су навели: обавезно ношење опреме за физичко вежбање 23,2%, користим часове физичког васпитања да напишем домаћи или да се припремим за одговарање из других предмета 20%, монотоност и једноличност часова физичког васпитања 19,3%, наставник је не заинтересован за наставу, може да ради ко шта хоће 17,1%, наставник не води евиденцију о изостајању за часова физичког васпитања 15,4%, страх од повређивања 3,9% и страх од наставника 1,1%. Овако добијени резултати показују да велики број ученика сматра физичко васпитање за мање важним наставним предметом у школи, за шта су у одређеној мери одговорни и сами наставници физичког васпитања.

Табела 2. Разлози изостајања ученика са часова физичког васпитања

Разлози изостајања са часова физичког васпитања	Број одговора	%
а) страх од професора (превише строг, нервозан, исмејава мање способне ученике)	3	1,1
б) професор је незаинтересован за наставу, може да ради ко шта хоће	48	17,1
ц) професор не води евиденцију о изостајању са часова физичког васпитања	43	15,4
е) монотоност и једноличност часова физичког васпитања	54	19,3
д) користим часове физичког васпитања да напишем домаћи или да се припремим за одговарање из других предмета	56	20
ф) страх од повређивања	11	3,9
г) обавезно ношење опреме за физичко вежбање	65	23,2
Укупно одговора	280	100

Повезаност учесталости изостајања са часова физичког васпитања и одређених карактеристика ученика

Табела 3. Успех на крају првог полугођа и изостајање са часова физичког васпитања

Успех на крају првог полугођа	укупно испитаника	не изостаје		понекад изостаје		увек изостаје	
		број	%	број	%	број	%
одличан, врло добар	200	120	60	67	33,5	13	6,5
добар, довољан, недовољан	80	48	60	26	32,5	6	7,5
Резултат χ^2 теста: $\chi^2 = 0.10$, $df = 2$, $p = 0.95$							
Резултат Z-теста: $Z = 0.00$, $p = 0.50$							

На табели 3. су приказани резултати повезаности између изостајања са часова физичког васпитања и успеха на крају првог полугођа. Од 200 ученика који су имали одличан и врло добар успех, са часова физичког васпитања увек изостаје њих 6,5%, а понекад изостаје 33,5%. Од 80 ученика који су имали добар, довољан и недовољан успех, са часова физичког васпитања увек изостаје њих 7,5%, а понекад изостаје 32,5%. Резултати χ^2 и Z-теста показују да не постоји повезаност између изостајања са часова физичког васпитања и школског успеха и да ученици подједнако изостају без обзира на успех у школи.

**Табела 4. Укљученост у школску спортску секцију и
изоостајање са часова физичког васпитања**

Укључен у школску спортску секцију	укупно испитаника	не изостаје		понекад изостаје		увек изостаје	
		број	%	број	%	број	%
јесам	39	32	82	6	15,4	1	2,6
нисам	241	136	56,4	87	36,1	18	7,5
Резултат χ^2 теста: $\chi^2 = 9.20$, $df = 2$, $p = 0.01$							
Резултат Z-теста: $Z = -3.03$, $p = 0.00$							

На табели 4. су приказани резултати повезаности између изостајања са часова физичког васпитања и укључености у неку школску спортску секцију. Од 39 ученика који су чланови неке спортске школске секције, са часова физичког васпитања увек изостаје 2,6%, а понекад изостаје 15,4%. Од 241 ученика који нису чланови ни једне школске спортске секције, са часова физичког васпитања увек изостаје 7,5%, а понекад изостаје 36,1%. Резултати χ^2 и Z-теста показују да постоји повезаност између изостајања са часова физичког васпитања и укључености у школску спортску секцију, при чему ученици који нису чланови неке спортске секције статистички значајно више изостају. Нажалост, добијени резултати такође показују да је само мали број ученика укључен у секције.

**Табела 5. Активно бављење спортом и изостајање
са часова физичког васпитања**

Активно бављење спортом	укупно испитаника	не изостаје		понекад изостаје		увек изостаје	
		Број	%	број	%	број	%
да	104	74	71,2	25	24	5	4,8
не	176	94	53,4	68	38,7	14	7,9
Резултат χ^2 теста: $\chi^2 = 8.58$, $df = 2$, $p = 0.01$							
Резултат Z-теста: $Z = -2.93$, $p = 0.00$							

На табели 5. су приказани резултати повезаности између изостајања са часова физичког васпитања и активног бављења спортом. Од 104 ученика који се активно баве спортом, са часова физичког васпитања увек изостаје 4,8% а понекад изостаје 24%. Од 176 ученика који се не баве активно спортом, са часова физичког васпитања увек изостаје 7,9% а понекад изостаје 38,7%. Резултати χ^2 и Z-теста показују да постоји повезаност између изостајања са часова физичког васпитања и активног бављења спортом, при чему ученици који се не баве активно спортом статистички значајно више изостају.

Закључак и предлози мера за смањење учесталости изостајања ученика са часова физичког васпитања

На основу добијених резултата у овом истраживању, можемо закључити следеће:

– Велики број ученика у нишким гимназијама изостаје са часова физичког васпитања, нарочито девојчице.

– Два најчешће наведена разлога изостајања показују да ученици не познају вредности и значај физичког вежбања за развој и одржавање њихових психофизичких карактеристика и способности. Узрок је недовољна заинтересованост и мотивисаност ученика за физичко вежбање на часовима физичког васпитања. Остали најчешће наведени разлози показују да се и сами наставници недовољно труде у организацији и спровођењу часова како би код ученика развили позитивне ставове према физичком васпитању као важном наставном предмету у школи.

– Активно бављење спортом било у спортским клубовима или школским спортским секцијама позитивно утиче на смањење учесталости изостајања, док школски успех не утиче на изостајање са часова физичког васпитања.

Добијени резултати и закључци истраживања могу се у пракси искористити кроз предлог мера за смањење учесталости изостајања са часова физичког васпитања. Да би се смањило број ученика који изостају, потребно је пре свега повећати њихово интересовање и мотивисаност за физичко вежбање. Целокупни наставни процес у физичком васпитању треба да буде заснован на продубљеном интелектуалном и емоционалном доживљавању физичког вежбања.

У складу с тим, прва мера која се у пракси може предузети је примена организационих облика рада као што су кружни тренинг и рад са станицама, у којима сваки ученик може пратити и вредновати своје напредовање на часовима физичког васпитања. Напредовање у процесу физичког вежбања, без обзира да ли се ради о развоју моторичких способности или о усвајању нових спортско-техничких вештина, представља снажну мотивацију за даље вежбање.

Друга мера се односи на теоријско образовање ученика о физичком васпитању и вежбању. Стицањем знања о циљу и задацима физичког васпитања и значају физичког вежбања у савременим условима живота и рада, код ученика се може повећати мотивација за вежбање на часовима и у слободно време. У пракси се теоријска знања о физичком вежбању могу давати ученицима током самог часа. Поред вербалног информисања, наставници могу

Изостајање ученика са часова физичког и здравственог васпитања...

да користе и помоћна наставна средства (писане информације и упутства, цртежи, фотографије, плакати).

Трећа мера је директно повезана с добијеним резултатима истраживања и односи се на укључивање што већег броја ученика у школске спортске секције и остале ваннаставне активности везане за физико васпитање. При томе је важно да секције постоје током читаве године а не да се формирају само две, три недеље пред школска такмичења.

Секције такође морају бити отворене за све ученике који покажу интересовање за одређени спорт, а не само за оне који већ тренирају у неком клубу и који обично на основу тога представљају школу на такмичењима.

Литература

- Вишњић, Д. (2007): *Настава физичког васпитања од 5 до 8 разреда*, Београд: Завод за уџбенике.
- Кљајевић, В. (2006): Ставови средњошколаца према вриједностима наставе физичког васпитања, *Спорт Монит*, 10–11/IV, 680–685.
- Крсмановић, Б. и Берковић, Л. (1999): *Теорија и методика физичког васпитања*, Нови Сад: Универзитет: Факултет физичке културе.
- Матић, Д., Драгић, Б. и Бранковић, Н. (1998): Разлози изостајања ученика са часова физичког васпитања, *Фис комуникације* (186–190), Ниш: Факултет физичке културе.
- Матић, М. и Бокан, Б. (1990): *Физичко васпитање – увод у стручно-теоријску надградњу*, Нови Сад: Око.
- Момчиловић, З. (2006): *Вредности, интересовања и ангажовање у физичком васпитању – истраживања на учитељским факултетима у Србији*, Врање: Аурора
- Хил-Ивић, М. и Јовановић, М. (1981): Проблеми ослобађања ученика од наставе физичког васпитања. *Физичка култура*, бр. 2, 137–140.
- Целебжић, З. (1975): Ставови и мишљења ученика виших разреда основне школе “Ђура Даничић” из Београда о физичком васпитању, спортским активностима и итерперсоналним односима у оквиру њих. *Физичка култура*, бр. 5, 19–25.